

УДК 371.315:811.111(045)

ЖАНРОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІАЛОГУ-РАДІООБМІНУ ТА ЙОГО ЛІНГВІСТИЧНІ Й КОМУНІКАТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ

Шаблій О. С.

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації

Анотація. Статтю присвячено аналізу специфіки діалогів радіообміну як усномовленневого жанру та його комунікативних і лінгвістичних особливостей. Доведено, що діалог-радіообмін належить до прескриптивного директивного жанру з елементами інформування, якому притаманні певні комунікативні, психологічні та лінгвістичні особливості. Проаналізовано основні просодичні засоби комунікації під час радіопереговорів та специфічні мовні засоби діалогічних текстів цього жанру (радіоскорочення та кодові слова), наведено приклади.

Ключові слова: усномовленневий жанр, лінгвістичні особливості, просодичні засоби, діалог-радіообмін.

Шаблій А. С. Военный институт телекоммуникаций и информатизации

Жанровая характеристика диалога-радиообмена и его лингвистические и коммуникативные особенности

Аннотация. Статья посвящена анализу специфики диалогов радиообмена как устноречевого жанра и его коммуникативных и лингвистических особенностей. Доказано, что диалог-радиообмен относится к прескриптивному директивному жанру с элементами информирования, которому присущи определенные коммуникативные, психологические и лингвистические особенности. Проанализированы основные просодические средства коммуникации во время радиопереговоров и специфические языковые средства диалогических текстов этого жанра (радиосокращения и кодовые слова), приведены примеры.

Ключевые слова: устноречевой жанр, лингвистические особенности, просодические средства, диалог-радиообмен.

Shablyi O. Military Institute of Telecommunications and Informatization

Main lexical features of radio communication in dialogic speech

Abstract. Introduction. This article analyzes specific features of military radio conversations as oral speech genre and its communicative and linguistic features. Ability to conduct radio communication and provide it to all other army units is one of the main objectives for future liaison officers. The issue of dialogic speech development (sending and receiving radio messages) especially for the cadets of military universities is important in terms of raising the question of speech activity of future officers in the process of learning the English language for professional purposes. **Purpose.** The article deals with the features of dialogic speech in particular radio communication for the future liaison officers. **Results.** Different types of radio communications as oral speech genre and its features are specified. Main linguistic features of this dialogues were outlined; prosodic means of communication are included.

Conclusion. The author emphasizes that radio communication as oral speech genre is one of particular importance in terms of teaching future liaison officers in the process of learning the English language for professional purposes.

Keywords: oral speech genre, linguistic features, prosodic means, radio communication.

Постановка проблеми. Вивчення підмов спеціальностей є важливим напрямом у лінгвістиці сьогодення (Андрєєв Н. Д., Городецький Б. Ю., Скворцов Л. І., Коровушкін В. П.). У сучасному житті дедалі більшого значення набуває професійне, ділове спілкування, в багатьох дослідженнях

підмов спеціальностей у центрі уваги залишаються не тільки терміносистеми, але і способи організації мовних засобів для вирішення комунікативних завдань тієї сфери спілкування, яку обслуговує конкретна підмова, зокрема спілкування військових. Іноземна мова (ІМ) є невід'ємною частиною професійної підготовки військового фахівця, а оволодіння курсантами іншомовною комунікативною компетентністю (ІКК) – практичною метою відповідної дисципліни у військових ВНЗ.

Професіоналізм у сучасному суспільстві – це не тільки особисті знання та професійні навички фахівця, але і його вміння спілкуватися у відповідному професійному середовищі, тобто володіти певним понятійно-категоріальним апаратом, нормами і правилами мовленнєвої діяльності, пов'язаними безпосередньо з професійною діяльністю. Розвиток військового співробітництва із зарубіжними країнами, організація та проведення спільних навчань і маневрів, участь у миротворчих операціях, партнерство у підготовці військових кадрів породжують необхідність навчання майбутніх військових фахівців, готових до швидкої взаємодії з представниками інших держав. Варто сказати про те, що від рівня володіння професійно орієнтованою ІКК залежить не тільки успіх людської діяльності, а й життя учасників комунікації. Це стосується передусім професійного спілкування офіцерів-зв'язківців, адже саме від того, як розуміють одне одного учасники радіообміну, залежить безпека багатьох людей, особливо під час проведення міжнародних військових навчань.

Правила встановлення і ведення слухового телеграфного і телефонного радіозв'язку по відкритих радіоканалах, а також порядок підготовки і передачі радіоповідомлень на центри телефонного і телеграфного зв'язку встановлено Керівництвом по радіозв'язку Збройних Сил України [3, с. 2]. Останнім часом збільшилася кількість міжнародних військових навчань, що відбуваються на території України. З огляду на це знання іноземної, а саме англійської мови (АМ), набуває особливої значущості для військових фахівців. Основна мета реформування Збройних Сил України – це підвищення боєготовності і перехід на стандарти НАТО для взаємодії з країнами – членами альянсу. Протоколи зв'язку для військового застосування відповідають стандарту НАТО STANAG 4628: (публікація 1, 16 березня 2011 р.).

Міжнародне співробітництво в різних галузях науки, виробництва, транспорту на перший план висуває проблеми уніфікації та стандартизації не тільки наукової, а й технічної термінології. Гостро постає питання про інтернаціоналізацію підмов спеціальностей з метою подолання розриву між стандартизованими шляхами розвитку тих галузей науки і виробництва, які ці підмови обслуговують, та особливостями систем різних мов, що забезпечують комунікативні потреби в цих сферах. Це питання стоїть і перед підмовами військових спеціальностей, зокрема перед підмовою “Радіообмін”.

Незважаючи на значну кількість робіт, присвячених проблемам різноманітних підмов у цілому, особливості спеціальної підмови “Радіообміну” залишаються найменш вивченими. На сьогоднішній день невиявленими залишаються конкретно мовні та типологічні риси, властиві українським та англійським діалогам радіообміну.

Основу радіообміну становить діалогічне спілкування, саме тому знання в галузі ведення радіообміну необхідні для формування соціально значущих для майбутнього військового фахівця дій під час проведення різних видів операцій, особливо з іноземними партнерами. В умовах, коли АМ як міжнародна набула широкого застосування, а ведення радіообміну національними мовами, у даному разі українською, орієнтоване на міжнародні стандарти, виникла необхідність дослідження особливостей радіообміну англійською мовою. Цим і зумовлена актуальність нашої роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами навчання ІМ майбутніх військових спеціалістів займалися багато вчених.

Не залишилася поза увагою й військова термінологія. В. В. Чоботарева в своєму дослідженні

висвітлила англійський військовий термін в лінгвістичному і соціокультурному аспектах. У роботі аналізуються сучасні морфосинтаксичні і стилістичні тенденції функціонування військових термінів поза військовими контекстами. Автор зробила внесок у вивчення і систематизацію факторів, що впливають на розширення і розвиток військової термінології [8].

Т. О. Мальковська у своїй дисертації досліджувала відповідності в мовній структурі радіообміну в режимі спілкування пілот-авіадиспетчер. У дослідженні було визначено поняття “спеціальна підмова” і встановлено її місце в структурі національної мови та функціонально-стилістичний статус підмови “Радіообміну” в режимі спілкування пілот-авіадиспетчер, а також виявлено структурно-семантичні та прагмалінгвістичні особливості, кількісні та якісні відповідності в текстах досліджуваних діалогів [5].

О. П. Проніна розглядала питання формування діалогічного мислення в професійному спілкуванні курсантів ВВНЗ. Було розкрито сутність понять “діалогічне мислення”, “професійне діалогічне спілкування”, визначено психолого-педагогічні аспекти формування діалогічного мислення, окреслено соціолінгвістичні особливості професійного діалогу спеціалістів у сфері управління повітряним рухом авіації. Встановлено раціональне співвідношення між виділеними типами діалогів і різними психологічними процесами та розроблено поетапність у їх вивченні [7].

Т. І. Орел аналізувала структуру та номінативно-освітні характеристики англійської терміносистеми телекомунікації. Було виявлено особливості структури терміносистеми телекомунікації АМ на основі лексики, що входить у цей концептуальний простір за допомогою номінативно-освітніх характеристик, показано динаміку розвитку цієї системи залежно від сукупності знань і досвіду мовної особистості в процесі комунікації [6].

Комунікативні особливості англомовного дискурсу радіообміну цивільної авіації (за участю пілота міжнародних авіаліній) було висвітлено у роботі Н. О. Щетіної. Значущість дисертаційного дослідження визначається його внеском у вирішення сучасних мовознавчих проблем, пов'язаних з питаннями теорії комунікації, мовленнєвих актів та інституційного дискурсу. В роботі показана синкретичність зазначеного дискурсу на регламентованій основі; представлена модель професійної мовної особистості пілота міжнародних авіаліній; отримані пояснення помилки сприйняття пілотами радіоповідомлень [9].

На жаль, на сьогоднішній день бракує досліджень, які б охарактеризували підмову “Радіообміну” і сам діалог-радіообмін як мовленнєвий жанр.

Одним із основних завдань офіцера-зв'язківця є вміння вести радіообмін та забезпечити зв'язком усі інші підрозділи армії, тобто приймати та передавати повідомлення. На сьогоднішній день в Україні відбувається багато військових навчань та міжнародних операцій за участю військовослужбовців з інших країн, тому вміння вести професійно орієнтований діалог-радіообмін англійською мовою, як найбільш поширеною серед іноземних фахівців, є пріоритетним для офіцера зв'язку. Підготовка до такого виду комунікації має здійснюватися шляхом формування професійно орієнтованої ІКК у курсантів під час вивчення англійської мови, одним з важливих компонентів якої є компетентність у діалогічному мовленні, а саме у володінні таким важливим жанром діалогу, як діалог-радіообмін.

Отже, **мета** статті полягає в аналізі специфіки діалогів радіообміну як усномовленнєвого жанру та визначенні його комунікативних і лінгвістичних особливостей.

Основні результати дослідження. Будь-який діалог, зокрема діалог-радіообмін, залежить від соціальних факторів. Учасники діалогічного професійного спілкування виконують в ньому певні ролі, які дають їм змогу відповідно реалізувати певні моделі поведінки.

Важливим фактором спілкування є іллокутивна інтенція, тобто комунікативна спрямованість, яка визначає план конкретних дій для досягнення певного результату спілкування, в якому беруть участь дві особи, одна з яких є адресантом (джерелом виникнення мовленнєвої дії),

а інша – адресатом (об'єктом поширення мовленнєвої дії). У мовленнєвому задумі М. М. Бахтін визначив такі складові, як: інтенційний, тобто мета продуцента, що формулюється в мовленнєвому акті з урахуванням комунікативної ситуації, та пропозиційний, що відображає фрагмент дійсності і є змістом висловлювання [2, с. 125]. Маючи перед собою певну мету, комунікант обирає з існуючих альтернатив саме ту форму, яка є найбільш оптимальною для досягнення поставленої мети.

Кожне висловлювання має іллокутивну інтенцію, яка містить чітко виражені іллокуції питання, прохання, команди, пропозиції, побажання, а також повідомлення інформації та передачу емоційного стану. Основу всіх діалогів радіообміну складають питальні та спонукальні висловлювання. Якщо розглянути діалог-радіообмін щодо наявності в ньому іллокутивної інтенції, то найбільш яскраво інтенція буде реалізована саме цими типами висловлювань.

Пошук або запит інформації як іллокутивна інтенція, що здійснюється в питальних реченнях, стимулює комунікацію. Спонукування реалізує принцип впливу в мовленнєвому спілкуванні. У діалогах радіообміну ця категорія містить наказ, вимогу, пропозицію, пораду, припущення. Основна інтенція адресанта – спонукати адресата до фізичної або мовленнєвої дії.

У діалогах радіообміну також наявні розповідні висловлювання. Іллокутивна інтенція таких висловлювань полягає в тому, щоб повідомити адресату певну інформацію про факт чи явище дійсності. Повідомляючи адресату певну інформацію, адресант чекає від нього не пасивного сприйняття, а певної (під час радіообміну – швидкої) реакції на свої слова.

Діалог-радіообмін у загальному вигляді є директивним мовленнєвим актом, що виражає волевиявлення мовця, спрямоване на зміну діяльності адресата. Характерною рисою директивного мовленнєвого акту є його спрямованість на те, щоб змінити навколишню дійсність за допомогою мовленнєвих дій. Іншими словами, особливість діалогу-директиви полягає в тому, що його можна охарактеризувати як двосторонній ініціативний мовленнєвий акт, який вимагає обов'язкової реакції у відповідь з боку адресата. Під час діалогу-радіообміну потрібна обов'язкова відповідна реакція з боку адресата, яка полягає в тому, щоб він виконав дію або сприяв її виконанню. Якщо адресат дотримується принципу кооперації, тобто поводитися відповідно до очікувань мовця, тривалість мовленнєвого акту буде мінімальною. Якщо ж адресат відмовляється виконати дію (що не завжди характерно для діалогів радіообміну, за винятком непередбачених ситуацій), то подальша взаємодія партнерів розвиватиметься залежно від комунікативної ситуації. Діалог-директиву можна розглядати як певну комунікативну ситуацію, в якій є, як і в будь-якій іншій комунікативній ситуації, той, хто говорить, той, хто слухає, і саме висловлювання [7, с. 22]. З одного боку, діалог радіообміну продукується у комунікативній ситуації з наявністю адресата, адресанта і певного мовленнєвого висловлювання; а з іншого, існує спонукальна ситуація. І комунікативна, і спонукальна ситуації матимуть велике значення для виявлення їхніх основних характеристик.

Зв'язок діалогічного мовлення з ситуацією, з одного боку, дає змогу використовувати принцип економії мовних засобів, а з іншого, правильно декодувати отриману інформацію, спираючись на знання ситуації, в якій продукується діалог. Залежно від умов спілкування діалоги можна розділити на контактні та дистантні. Діалог радіообміну ми відносимо до дистантних, адже він має тільки один канал зв'язку – слуховий за допомогою технічних засобів зв'язку, тому основне навантаження лягає на ретельний відбір мовних і мовленнєвих засобів і їх правильну, відповідну умовам і цілям комунікації, організацію.

Роль невербальних засобів спілкування в ситуаціях дистантної комунікації мінімальна. Радіообмін повністю виключає способи жестової комунікації як джерело інформації. Оскільки зв'язок здійснюється по радіо, особливі вимоги пред'являються до просодичних засобів комунікації (тобто тону, темпу мовлення, його інтенсивності, логічного наголосу, розстановки пауз), які виконують роль невербальних засобів спілкування.

Темп мовлення, тобто його швидкість, є важливою характеристикою для радіообміну. Темп мовлення може розглядатися з точки зору стабільності (стабільний або змінний) і з точки зору інтонаційного ступеня (повільний, нормальний, швидкий). Зазвичай він зумовлений екстралінгвістичними факторами. Переговори мають бути короткими за часом передачі та небагатослівними. Коротке повідомлення навіть в умовах поганого зв'язку та перешкод легше зрозуміти правильно, оскільки зв'язок ведеться на певних частотах, займати їх довгими розмовами не можна. Збільшення темпу мовлення можливе певною мірою, але дуже швидкий темп може призвести до повного нерозуміння учасниками діалогу одне одного.

Тон мовлення зазвичай нейтральний. Інтенсивність, тобто ступінь гучності, має бути постійною. Логічний наголос, який служить для виділення смислового центру, використовується при передачі виправленої інформації, тобто коли потрібно внести зміни до раніше переданого повідомлення. Паузи зведені до мінімуму. Діалоги радіообміну є ситуаційно залежними, саме тому, з одного боку, вони сповнені елементів, які повторюються, з іншого, є стислими за рахунок мовної компресії. Чим коротше повідомлення, тим більша ймовірність, що його зрозуміють правильно, крім того, скорочується час на формування, вираження і сприйняття думки.

Комунікативна мета є основним критерієм для розмежування мовленнєвих жанрів (МЖ), яка перетинається з наміром мовців. Визначимо МЖ діалогу-радіообміну за критерієм "комунікативна мета", запропонованим Н. Д. Арутюновою, яка виокремлює: 1) інформативний діалог; 2) прескриптивний діалог; 3) обмін думками з метою прийняття рішення або з'ясування істини; 4) діалог, який має на меті встановлення і регулювання міжособистісних відносин; 5) інші жанри, серед яких виділяються: а) емоційний, що дає вихід емоціям (співчуття, скарги, захоплення, страх); б) артистичний, розрахований на естетичне сприйняття (жарт, анекдот); в) інтелектуальний, який вчить правильно орієнтуватися в житті [1]. Беручи до уваги цю класифікацію, діалог-радіообмін можна визначити як інформативний, так і прескриптивний (діалог, який містить прохання, наказ, інструкції, рекомендації або відмову виконати запропоновану дію тощо).

Ці діалоги характеризуються запитально-відповідними репліками, вони містять чітко виражені ініціативні репліки та відповідні реакції на репліки адресата. Інформативний діалог містить запит інформації, а ініціатор, відповідно, є її споживачем. Він сприймає надану інформацію, відбирає її, визначає ступінь істинності (наприклад, запит розташування військ на позиціях, квадрат місцезнаходження певної бойової одиниці, час Ч). У прескриптивному діалозі ініціатор розмови задає тон, а адресат є виконавцем. Військова команда є прескриптивним діалогом, адже вона не допускає відмови.

Аналіз описів директивних висловлювань у лінгвістичній літературі дає підставу вважати діалог-радіообмін прескриптивним директивним мовленнєвим актом. Основні риси прескриптивного директивного діалогу – наявність у ньому наказу, розпорядження, заборони, інструкції, припису. Всі ці типи висловлювань містяться в діалогах радіообміну. Прескриптиви характеризуються обов'язковістю виконання дії для адресата, пріоритетністю позиції мовця, виконавцем дії в основному є сам адресат.

У веденні діалогу-радіообміну основну позицію займає передаюча станція (термін взято з військового стандарту 01.112.001.), а адресатом є приймаюча, яка зобов'язана виконати наказ, розпорядження або інструкцію. Звичайно, стверджувати, що діалог-радіообмін потрібно розглядати лише як прескриптивний директивний мовленнєвий акт, було б неправильним, оскільки бувають ситуації, в яких зв'язківець приймаючої станції сам приймає рішення про виконання того чи іншого наказу, в такому разі – дія, на яку адресант спонукає адресата, не підлягає обов'язковому виконанню. Якщо ж офіцер приймаючої станції краще володіє

інформацією, він може надати інформацію, щоб попередити про ситуацію, яка може виникнути, або порадити. Таким чином, діалог-радіообмін належить до прескриптивного директивного жанру з елементами інформування.

У багатьох видах професійної діяльності, включаючи радіообмін, дії людини щодо мовленнєвої і немовної поведінки жорстко регламентуються. Діалог-радіообмін є стандартним мовленнєвим актом, що представляє собою певну мовленнєву модель, яка і пояснює багато закономірностей і стратегій мовленнєвої поведінки.

Певний мовленнєвий жанр у кожній сфері спілкування має свою концепцію адресата. У жанрі радіообміну адресат – це конкретна особа, до якої звернене повідомлення.

З одного боку, діалог радіообміну спонукає адресата до дії (автор (передаюча станція) віддає наказ або дає дозвіл). З іншого боку, радіообмін – “виконавчий” діалог, оскільки є випадки, коли автор має намір виконати дію самостійно. Діалог-радіообмін інколи передбачає виконання дій усіма учасниками комунікації (взаємодія передаючої й приймаючої станції, наприклад, при зміні позиції військ, дислокації техніки тощо).

Для того щоб побудувати діалог-радіообмін, необхідно володіти знаннями в певній предметній галузі, знаннями мови, орієнтованою на професійну область, тобто на ведення радіообміну. Відповідні знання курсанти отримують під час оволодіння такими фаховими дисциплінами, як “Військова техніка радіозв’язку”, “Антени та поширення радіохвиль”, “Радіоцентри вузлів зв’язку”, тому дисципліна АМ у немовному ВНЗ має неодмінно враховувати і реалізовувати міжпредметні зв’язки.

Отже, діалог-радіообмін як певна комунікативна подія являє собою окремий мовленнєвий жанр, а саме прескриптивний директивний з елементами інформування. Він належить до військової сфери і характеризується повною вичерпністю, стандартизованістю, неекспресивністю. Як передаюча, так і приймаюча станції можуть бути в ролі як адресанта, так і адресата.

Специфіка сфер комунікації висуває особливі вимоги до використання лексичних та граматичних засобів мови, будови речень і структури самого тексту висловлювання. Все це підпорядковано одній меті – максимальному задоволенню комунікативних потреб у цій сфері професійного спілкування [7, с. 15]. Під професійним спілкуванням Т. О. Мальковська розуміє мовне спілкування представників однієї професійної групи в ситуації, яка пов’язана з безпосереднім виконанням ними професійних чи службових обов’язків. Професійне спілкування спрямоване на досягнення певної мети, реалізація якої лежить в основі співпраці учасників професійної комунікації.

Варіант мови, що забезпечує спілкування в специфічних комунікативних сферах, в роботах різних авторів отримав різні назви, але в цій роботі ми будемо користуватися терміном “підмова”, розуміючи під ним “сукупність фонетичних, граматичних і лексичних засобів національної мови, які обслуговують мовне спілкування певного соціуму, що характеризується єдністю професійно-корпоративної діяльності своїх індивідів і відповідною системою спеціальних понять” [4, с. 173].

Основна відмінність підмов спеціальних сфер комунікації спостерігається на рівні лексики, відповідно потрібно адекватно і точно забезпечити передачу інформації, що передбачає вживання великої кількості загальнонаукових і вузькоспеціальних термінів. Підмову радіообміну можна визначити не лише як професійно, а й як ситуативно-обмежену, адже саме ситуація спілкування впливає на відбір мовних засобів, їх поєднання і правила побудови, тему висловлювання. Цей відбір здійснюється цілеспрямовано, відповідно до вимог, які пред’являються до підмови радіообміну.

Розглянемо докладніше лінгвістичні особливості цієї підмови. Однією з основних особливостей є використання цифрових й алфавітно-цифрових кодів. Явище економії

мовленнєвих засобів можна спостерігати на всіх рівнях мовної системи підмови радіообміну. Еквівалентами найменування понять, що існують в природних мовах, в природно-штучних системах можуть виступати цифрові й алфавітно-цифрові коди. Використання умовних кодових систем передбачає певні попередні знання учасників комунікації. Слід зазначити, що використання коду не спрямоване проти третіх осіб. Основна мета вживання числових і алфавітно-цифрових кодів – забезпечити точну передачу інформації з мінімальною затратою мовних зусиль [5, с. 21]. Якщо в процесі ведення радіообміну вимова власних імен, службових скорочень та окремих слів може викликати сумнів, то вони передаються по буквах. При такій передачі кожна літера тексту вимовляється відповідно до даних їй найменувань фонетичного алфавіту, числові значення від 0 до 9 словами: 0 – ZERO; 1 – WUN; 2 – TOO; 3 – TREE; 4 – FOUR-er; 5 – FIFE; 6 – SIXc; 7 – SEV-en; 8 – AIT; 9 – NINE-er.

Числівники передаються по одній цифрі, за винятком передачі круглих тисяч. Наприклад, 84 передається як “AIT FOW ER”, 2500 як “TOO FIFE ZE RO ZE RO”, 16000 як “WUN SIX THOUSAND”.

Групи числівників, що позначають дату і час, передаються також по одній цифрі в такому форматі: число / години / хвилини / індикатор часового поясу. Наприклад, 29 число 12 години 5 хвилин зона Z (291205Z) передається як “TOO NIN-ER WUN TOO ZE-RO FIFE ZOO-LOO”.

Скорочене позначення напрямків використовується для уникнення помилок і зменшення часу передачі. При скороченні позначення напрямків використовується службове слово “Direction”.

Під час ведення радіообміну для службових переговорів найчастіше використовується визначений лексичний арсенал, що містить спеціальну термінологію, конкретно визначені слова і кодові словосполучення.

Радіоскорочення (radio shorthand) – 3-х буквений Альфа-код (Alpha code 3 Letter Groups) застосовується для скорочення часу передачі і дотримання секретності радіопереговорів. Кожна 3-я літерна група означає якесь конкретне словосполучення або закінчене речення. Перелік 3-х буквених груп може змінюватися щодня: Request Medevac – Потребу медевакуації – ROMEO MIKE VICTOR; Go Like – Рухатися дуже швидко – GOLF LIMA FOXTROT.

Кодові слова (security calls) також використовуються для забезпечення секретності і для зменшення часу передачі повідомлень. Кодові слова – це окремі слова або словосполучення, що позначають конкретні поняття або відображають бойову ситуацію: Request ammo supply – Потребу боєприпасів – WINCHESTER; Pozition overrun – Позиція захоплена – HARD LIGHTNING; Enemy attack – Атака противника – SIGNAL 300.

Скорочений код (brevity code) використовується для скорочення часу передачі і не забезпечує таємності переговорів. Наведені скорочення також вживаються у складанні офіційних документів (наказів, рапортів, звітів): DMZ Demilitarized Zone – Демілітаризована зона; FSB Fire support base – База вогневої підтримки; FTX Field Training Exercise – Польові навчання; LZ Landing zone – Зона висадки; SITREP Situation Report – Звіт про ситуацію.

Службові слова (procedure words) використовуються для скорочення часу голосової передачі і досягнення максимальної точності повідомлення, наприклад: OUT (кінець зв'язку) – кінець передачі; OVER (прийм) – це кінець передачі, вимагаю або чекаю відповіді; READ BACK (повтори) – повтори мені прийняте повідомлення для перевірки; ROGER (вас зрозумів) – ваше повідомлення прийнято; SAY AGAIN (повтори) – повтори всю останню передачу (все повідомлення); WILCO (дію) – ваше повідомлення прийнято, зрозуміло, приступаю до дій.

Зміст повідомлень радіообміну визначено Керівництвом по радіозв'язку, переговори на інші теми заборонені. Визначено також коло учасників радіообміну.

Висновки і перспективи подальших розвідок. У здійсненому нами дослідженні ми розглянули радіообмін як мовленнєвий жанр, а також виділили низку характерних

особливостей процесу ведення професійно орієнтованого діалогу-радіообміну та окреслили особливості цього жанру. Доведено, що діалоги радіообміну належать до дистантних, тому особливі вимоги пред'являються до просодичних засобів комунікації, таких як темп, тембр, розстановки пауз та наголосу. Діалог радіообміну можна віднести до прескриптивного директивного жанру з елементами інформування. Підмова радіообміну є ситуативно-обмеженою, сповненою алфавітно-цифрових кодів, на передачу яких варто звернути особливу увагу. Важливими компонентами є фонетичний та цифровий алфавіти, радіоскорочення та кодові слова. Подальші дослідження можуть проводитися в напрямку створення підсистеми вправ та поглибленої розробки прийомів навчання діалогів радіообміну під час професійної мовної підготовки курсантів немовних ВВНЗ. Для досягнення бажаних результатів у навчанні особливу увагу варто приділити психолінгвістичним і психолого-педагогічним передумовам формування англійської компетентності в діалогічному мовленні майбутніх офіцерів-зв'язківців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека [Текст] / Н.Д. Арутюнова. – Москва, 1998. – 896 с.
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества [Текст] / М. М. Бахтин. – Москва, 1979. – 156 с.
3. Військовий стандарт 01.112.001. Військова система стандартизації. Військовий зв'язок. Терміни та визначення. ВСТ 01.112.001. – 2006. – 182 с.
4. Коровушкин В. П. Военный подъязык как экзистенциальная форма английского и русского языков (основы понятия контрастивного описания) // Разноразноуровневые черты языковых и речевых явлений: Межвузовский сб. на-учн.тр. Вып.1. Изд-во ПГЛУ, Пятигорск, 2002. – С. 169–184.
5. Мальковская Т. А. Англо-русские соответствия в языковой структуре радиообмена в режиме общения пилот-авиадиспетчер : дис. ... канд. пед. наук : 10.02.20 / Мальковская Татьяна Александровна – Пятигорск, 2004. – 163 с.
6. Орел Т. И. Структура и номинативно-образовательные характеристики английской терминосистемы телекоммуникации : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Орел Татьяна Игоревна – Москва, 2005. – 286 с.
7. Пронина О. П. Формирование диалогового мышления в профессиональном общении курсантов военного вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Пронина Ольга Павловна – Краснодар, 2005. – 160 с.
8. Чеботарева В. В. Английский военный термин в лингвистическом и социокультурном аспектах : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Чеботарева Виктория Владимировна – Москва, 2012. – 155 с.
9. Щетинина Н. А. Коммуникативные особенности англоязычного дискурса радиообмена гражданской авиации : с участием пилота международных авиалиний : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Щетинина Надежда Александровна – Тверь, 2013. – 213 с.

REFERENCES

1. Arutjunova N.D. Jazyk i mir cheloveka [Tekst] / N.D. Arutjunova. – Moskva, 1998. – 896 s.
2. Bahtin M. M. Jestetika slovesnogo tvorchestva [Tekst] / M. M. Bahtin. – Moskva, 1979. – 156 s.
3. Vijs'kovij standart 01.112.001. Vijs'kova sistema standartizacii. Vijs'kovij zv'jazok. Termini ta viznachennja. VST 01.112.001. – 2006. – 182 s.
4. Korovushkin V. P. Voennyj pod#jazyk kak jekzistencial'naja forma anglijskogo i russkogo jazykov (osnovy ponjatija kontrastivnogo opisanija) // Raznouraznoevnye cherty jazykovyh i rechevyh javlenij: Mezhvuzovskij sb. na-uchn.tr. Vyp.1. Izd-vo PGLU, Pjatigorsk, 2002. – S. 169–184.
5. Mal'kovskaja T. A. Anglo-russkie sootvetstvija v jazykovej strukture radioobmena v rezhime obshhenija pilot-aviadispetcher : dis. kand. ped. nauk : 10.02.20 / Mal'kovskaja Tat'jana Aleksandrovna – Pjatigorsk, 2004. – 163 s.

6. Orel T. I. Struktura i nominativno-obrazovatel'nye harakteristiki anglijskoj terminosistemy telekommunikacii : dis. kand. filol. nauk : 10.02.04 / Orel Tat'jana Igorevna – Moskva, 2005. – 286 s.
7. Pronina O. P. Formirovanie dialogovogo myshlenija v professional'nom obshhenii kursantov voennogo vuza : dis. kand. ped. nauk : 13.00.08 / Pronina Ol'ga Pavlovna – Krasnodar, 2005. – 160 s.
8. Chebotareva V. V. Anglijskij voennyj termin v lingvisticheskom i sociokul'turnom aspektah : dis. kand. filol. nauk : 10.02.04 / Chebotareva Viktorija Vladimirovna – Moskva, 2012. – 155 s.
9. Shhetinina N. A. Kommunikativnye osobennosti anglojazychnogo diskursa radioobmena grazhdanskoj aviacii : s uchastiem pilota mezhdunarodnyh avialinij : dis. kand. filol. nauk : 10.02.19 / Shhetinina Nadezhda Aleksandrovna – Tver', 2013. – 213 s.